

УДК 351.011.1.364.446(477)(045)

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ З ПОГЛЯДУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Куліш Н.М.

Буковинський державний медичний університет

Статтю присвячено висвітленню соціальних аспектів кадрового забезпечення галузі «Фізична культура і спорт». Досліджено сучасний стан кадрового забезпечення, проаналізовано кваліфікаційно-професійні вимоги до кожної професійної групи фахівців фізичної культури і спорту.

Ключові слова: кадрове забезпечення, механізми, фізична культура, спорт.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Як зазначається в законі України «Про фізичну культуру і спорт» [1, с. 3] держава забезпечує підготовку та перепідготовку кадрів у сфері фізичної культури і спорту, приділяє особливу увагу їх підготовці для роботи у сільській місцевості. Законодавцем надано виключне право вести педагогічну, учбово-тренувальну та оздоровчу роботу громадянам, які мають спеціальну освіту або підготовку підтверджені дипломом, посвідченням (сертифікатом) виданих акредитованими навчальними закладами. Реалізація комплексу завдань і досягнення стратегічної мети функціонування галузі в цілому, а також окремих її підсистем, можливе лише за умови належного кадрового забезпечення фізичної культури і спорту, створення

достатніх та оптимальних умов зростання її кадрового потенціалу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити поняття «кадри», «кадрові процеси», «кадрове забезпечення», «кадрова політика»; – дослідити сучасний рівень розвитку кадрового забезпечення фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В самому широкому сенсі під поняттям «кадрова політика» в сфері фізичної культури і спорту слід розуміти системну діяльність державних органів влади яка спрямована на формування, удосконалення, впровадження комплексу стандартів, професійних вимог до службовців, педагогічних та інших працівників галузі, критеріїв їх підбору, підготовки та перепідготовки, підвищення рівня кваліфікації, ра-

ціонального використання кадрового потенціалу та його збереження на основні кількісно-якісні прогнози і перспективи розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Актуальними на даний час є пріоритетні напрями державної кадрової політики у сфері фізичної культури і спорту визначені у національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту [10] зміст яких зводиться до наступного: по-перше, кадрова політика в галузі має базуватись на використанні науково обґрунтованих підходах до прогнозування та задоволення реальних потреб суспільства у відповідних фахівцях (як за кількістю, так і за якістю підготовки); по-друге, держава здійснює заходи щодо підвищення рівня захисту інтересів фахівців галузі, удосконалення системи їх морально-го та матеріального стимулювання, нормування оплати праці, посилення особистої відповідальності за кінцевий результат професійної діяльності; по-третє, визначальними чинниками у доборі кадрів мають стати фаховий рівень, досвід роботи та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах; по-четверте, удосконалення і систематичне проведення атестації працівників фізичної культури і спорту, оновлення нормативної бази з питань класифікації професій галузі.

Кадрове забезпечення, як складова кадрової політики галузі, за своєю сутністю є поліфункціональним поняттям, яке визначає зміст правового, організаційного, змістового, діяльнісного компонентів системи базової фахової підготовки спеціалістів галузі за відповідними напрямками, системи післядипломної освіти, підвищення кваліфікації, як умови перманентного удосконалення фахової компетенції працівників фізичної культури і спорту.

На сучасному етапі, основними завданнями удосконалення системи кадрового забезпечення діяльності галузі, є: розробка і затвердження нормативів кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту для формування державного замовлення на підготовку відповідних фахівців; оптимізація кількості вищих навчальних закладів, які готують таких фахівців; удосконалення порядку ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів які проводять підготовку фахівців галузі; удосконалення механізму залучення, підготовки та використання волонтерів у сфері фізичної культури і спорту; створення навчально-науково-спортивних комплексів на базі ВНЗ, що належать до сфери управління Мінсім'ямолодьспорту; видання державною мовою підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій з фізичної культури та спорту; шляхом стандартизації освіти удосконалити вимоги до змісту, обсягу та якості вищої освіти, що визначаються загальною метою освітньої і професійної підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту [9, 10].

Надзвичайно важливим для оптимізації механізму кадрового забезпечення діяльності галузі є розуміння сутності поняття «кадрові процеси» та загальних засад управління, які мають бути адекватними управлінській ситуації, що склалася. На нашу думку більш повно і вичерпно дано дефініцію і окреслено основні ознаки вище зазначеного поняття у працях В.М. Олуйко [4, с. 552]. Під кадровими процесами слід розуміти об'єктивно зумов-

лені, соціально значущі зміни, розгортання стану кадрових відносин і зв'язків, кількісних та якісних параметрів кадрового корпусу, результатом дії об'єктивних та суб'єктивних факторів, причому як у середині організації так і поза нею. Галузі фізичної культури і спорту в повній мірі притаманні такі кадрові процеси як: оволодіння професією, включення особистості у сферу професійної діяльності, подальше професійне навчання та підвищення кваліфікації, становлення професіонала, посадове зростання, узагальнення, систематизація та передача набутого передового професійного досвіду, творчий генезис фахівця-професіонала. Кадровим процесам притаманні підвищена динаміка, нестабільність, стихійність, неврівноваженість, спостерігається посилення впливу традицій та звичаїв, здебільшого з негативними наслідками [3, с. 27]. Управління кадровими процесами – це цілеспрямований, спланований, координуючий і свідомо організуючий вплив суб'єктів управління кадрами на кількісні та якісні зміни кадрового складу в часі й просторі шляхом визначення потреби в кадрах і здійснення коригувальних дій для того, щоб кадри відповідали потребам у них з метою досягнення організацією поставлених цілей [6, с. 347].

Кадри, їх загальний рівень фахової компетентності, акумульований внутрішній потенціал і здатність до ефективного виконання посадових обов'язків, стабільність і збалансованість кадрового корпусу галузі – є вирішальною та головною передумовою розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Кадри є основним (постійним, штатним), як правило, кваліфікованим складом працівників організацій, установ, підприємств галузі. Кадрам галузі фізичної культури і спорту притаманні такі риси, як: професійна підготовка; постійний характер службово-трудової, викладацької, викладацько-тренерської, управлінської діяльності, яка є основним джерелом фінансових надходжень; діяльність спрямована на фактичну реалізацію чи забезпечення виконання поставлених завдань, функцій галузі фізичної культури і спорту.

Поступовість розгортання, механізм соціального поділу праці, циклічність, наслідування в процесах розвитку, наявність зворотності та низхідних тенденцій в разі при гальмування або відсутності роботи щодо підтримання на належному рівні фахової компетентності кадрів фізкультурно-спортивного профілю обумовлює специфіку кадрових процесів, і відповідно змістово-професійну сутність вимог до фахівців певних категорій та спеціальностей, форми організації, науково-методологічну базу їхньої підготовки, а в подальшому за необхідності, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Підготовка кадрів для галузі фізичної культури і спорту має безперервний і циклічний характер, який обумовлюється запитами суспільства і держави, рівнем соціально-економічного та духовного розвитку соціуму, а динамічність суспільних процесів, вимагає наявності в системі безперервної фізкультурної освіти (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації) здатності до системно-функціонального оновлення, саморозвитку, полівекторності в діяльності з метою збереження гомеостазису та врівноваженості в умовах зовнішньої нестабільності.

Сфера фізичної культури і спорту, як галузь виробництва фізкультурно-спортивних послуг, є середовищем, у якому створюється життєвий простір реалізації спеціально-прикладних знань її працівниками з метою задоволення різноманітних потреб фізкультурно-оздоровчого, спортивного характеру соціуму, держави, певних верств суспільства, окремого індивіда. Надзвичайно широкий спектр суспільних потреб, і високі вимоги до кількісно-якісних характеристик створюваного продукту галузі є тими факторами, які обумовлюють цільове спрямування діяльності системи галузі «Фізична культура і спорт», із виокремленням її підсистем із специфічними, лише їм притаманними завданнями, що дозволяє систематизувати і класифікувати всю профільну гамму кадрового корпусу, який забезпечує функціонування галузі в цілому, а також окремих її підсистем [8].

У науковій літературі, нормативно-правових актах визначається перелік типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад, кваліфікаційні характеристики професій працівників в галузі фізичної культури і спорту. Зважаючи на мету нашого дослідження необхідно уточнити поняття «професія» та «посада». Під поняттям «професія» розуміють виокремлений у рамках суспільного поділу праці комплекс дій та відповідних знань, що вимагає відповідної освіти чи кваліфікації, які особа може виконувати відносно постійно, та які становлять засоби утримання для неї [7]. Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень [8]. Таким чином, взаємозв'язок між цими поняттями полягає в тому, що поняття «професія» і «посада» є категоріями, які визначають вимоги до суб'єкта, який здійснює або має намір здійснювати професійну діяльність в галузі, перше визначає зміст необхідних знань і навичок, напрямок підготовки фахівця за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, а друге – професійно-кваліфікаційні вимоги до працівника з певною професійною підготовкою, стажем роботи, досвідом з метою встановлення відповідності фахової компетентності індивіда посаді, яку він має намір обіймати або обіймає. Отже, для того щоб обіймати певну посаду необхідно в першу чергу оволодіти професією, яка забезпечує здатність до виконання професійних завдань в галузі фізичної культури і спорту.

Аналіз динаміки показників кадрового забезпечення галузі «Фізична культура і спорт» за даними щорічної статистичної звітності [2, с. 3] виявив, що загалом по Україні кількість штатних працівників, без урахування платних інструкторів і тренерів, збільшилась на 13,7%, і становила у 2009 році 76125 осіб, проти 66963 тисяч осіб у 1992 році. Слід відзначити різноспрямованість та неоднозначність динаміки досліджуваних показників кадрового забезпечення для різних категорій працівників. Так, у період з 1992 по 2009 роки відбулось зменшення інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад май-

же в 20 разів, якщо у 1992 році нараховувалось 15256 фізкультурних працівників на селі, то в 2009 році їх кількість становила лише 787 осіб. Таке масове скорочення працівників в підсистемі галузі «Масовий спорт серед сільського населення» обумовлене зміною державного політичного курсу щодо діяльності сфери сільського господарства, який в першу чергу передбачав перехід до ринкових механізмів господарювання, зменшення обсягів державного фінансування соціальної сфери села, неефективного застосування і використання наявного адміністративного ресурсу певної території, а також неспроможності, а подекуди і явного небажання, нових власників вкладати кошти у розвиток соціальної інфраструктури села, і в першу чергу на розвиток фізичної культури і спорту.

На протязі досліджуваного періоду зменшилась кількість інструкторів-методистів з фізичної культури (-46,3%), керівників і викладачів фізичного виховання професійно-технічних навчальних закладів (-14,8%).

Позитивними змінами характеризувався кількісний склад керівників різного рівня в галузі фізичної культури і спорту. Більше ніж у два рази збільшилась кількість працівників апаратів спортклубів, підприємств, установ, учбових закладів (122,5%); на 85,4% – працівників апаратів «Інваспорт»; працівників спортивних шкіл – 51,6%; працівників апаратів спорткомітетів, комітетів управлінь у справах молоді і спорту (державних службовців): обласних – 24,6%, районних і міських – 27,2%; працівників апаратів спортивних товариств: обласних – збільшення на 34,3%, і в той же час в первинних районних і міських осередках спостерігається зменшення працівників на 11,1%. Таким чином слід відзначити, що при відносно сталій кількості викладачів ВНЗ, ЗОШ, тренерів-викладачів із спорту, спеціалістів з фізичного виховання дошкільних закладів, кількість працівників керівного складу в галузі зростає.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Загальні тенденції кадрового забезпечення діяльності галузі характеризуються покращенням узагальнюючого показника, зміни якого становили на протязі 1992-2009 років 28,3%. Природа цих змін обумовлена не приростами кадрового корпусу галузі, і надалі оптимальною структурною кадровою збалансованістю на фоні сталої кількості населення України, і тих хто охоплений усіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, а значним погіршенням демографічної ситуації в країні на фоні незначного збільшення штатних працівників галузі, і як засвідчили попередні узагальнені дані, таке збільшення спостерігається здебільшого за рахунок керівної та обслуговуючої ланок.

Стан кадрового забезпечення галузі, за даними аналізу динаміки кількісних та якісних показників, вимагає вжиття заходів нормативно-правового та соціально-економічного характеру спрямованих на досягнення структурної збалансованості та оптимізації, як по галузі в цілому, так і за окремими її підсистемами.

Список літератури:

1. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посіб. / За заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. – Львів: Видавництво Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2002. – 352 с.
2. Державні статистичні спостереження за фінансовою та статистичною звітністю 1996-2008 роки КВЕД 92.6. «Діяльність у сфері спорту»: Табличний матеріал. – К.: Держкомстат України, 2009. – 21 с.
3. Кадрові процеси в державному управлінні України: стан і перспективи розвитку: Автореф. дис. ... доктора наук з держ. управління: 25.00.03 [Електронний ресурс] / В. М. Олуйко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 27 с. – укр.
4. Олуйко В. Завдання вищої школи в реалізації державної та регіональної кадрової політики: проблеми і перспективи // Зб. наук. пр. НАДУ / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Вип. 2. – С. 551-559.
5. Олуйко В. Основні напрями кадрового забезпечення державних підприємств України // Вісн. держ. служби України. – 2003. – № 2. – С. 37-39.
6. Олуйко В. М. Кадрові процеси у сфері державної служби: можливості регулювання // Університетські наукові записки: Часоп. Хмельницьк. ун-ту упр. та права. – 2005. – № 3 (15). – С. 346-351.
7. Форум: Вікіпедія вільна енциклопедія – 2010. – Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Професія> – Стаття «Професія».
8. Форум: НАУ – 2009. – № 1148/2004, 28.09.2004, Указ, Доктрина, Президент України – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=469275 – Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту».
9. Форум: НАУ – 2009. – N 2264, 17.10.2002, Наказ, Довідник, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=277112 – Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників». Випуск 85 «Спортивна діяльність».
10. Форум: Законодавство України. – 2008. – Документ 3808-12, остання редакція від 08.06.2007 на підставі 1021-16, чинний – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>. – Верховна Рада України ЗУ «Про фізичну культуру і спорт».

Кулиш Н.М.

Буковинський державний медичний університет

КАДРОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В УКРАИНЕ СО СТОРОНЫ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ**Аннотация**

Статья посвящена освещению социальных аспектов кадрового обеспечения отрасли «Физическая культура и спорт». Исследовано современное состояние кадрового обеспечения, проанализированы квалификационно-профессиональные требования к каждой профессиональной группы специалистов физической культуры и спорта.

Ключевые слова: кадровое обеспечение, механизмы, физическая культура, спорт.

Kulich N.M.

Bukovyna State Medical University

STAFFING PHYSICAL CULTURE AND SPORT IN UKRAINE FROM THE POINT OF VIEW OF SOCIAL SPHERE**Summary**

The article is devoted to highlighting the social aspects of staffing industry «Physical culture and sport». The current state of staffing, analyzed and professional qualification requirements for each professional group of experts of physical culture and sports.

Keywords: staffing, tools, physical culture, sport.